

protipólu „autoritářského“ či dokonce „totalitního“ Platóna, nabízí jako nejlepší možné zřízení kombinaci demokracie a oligarchie – tedy prvek všeobecnosti v kombinaci s prvkem elitářským. Obava z „tyranie většiny“ jako vlády „neobeznámených s politikou“ je leitmotivem řady pozoruhodných prací politického myšlení a politické filozofie (von Hayek, Mosca, Pareto, Schumpeter), kterými se recenzovaná práce rovněž relativně podrobně zabývá.

V dílech mnoha autorů se termín demokracie stává ideálem, k němuž se blížíme. Demokracie je tedy limitou a konkrétní podoby politických systémů bychom měli pojmenovat jinak. Z této myšlenky vychází např. Robert Dahl a jeho koncepce polyarchie, tedy „vlády mnohých“. Jak v kapitole o polyarchii píše M. Mareš, Dahl takto označil „rozvinuté západní země“ a snažil se je typologicky oddělit od zemí, které rovněž máme tendenci označovat jako demokracie, ovšem pouze z hlediska naplňování formálních procedur, např. konání voleb apod. (takové země nacházíme např. na území bývalého Sovětského svazu). Jinou možností, jak odlišit „faktické“ a „formální“ demokracie, je užívání negativních přívlastků (hybridní, defektní apod.) či novotvarů (demokratura). O těchto konkrétních podobách politických zřízení současnosti pojednává kapitola V. Hlouška a L. Kopečka *Hybridní demokracie*.

Kapitole o hybridních demokraciích předchází text S. Balíka věnovaný totalitárním a autoritativním režimům, tedy o nepřátelích demokracie, abychom použili termín z patitulu knihy. Autor prezentuje klasické typologie a klasifikace totalitních a autoritativních režimů (Friedrich, Brzezinski, Sartori, Arendtová, Aron, Linz, Stepan).

Pozoruhodné je také zařazení kapitol věnovaných specifickým fenoménům spojeným se soudobou, „postmoderní“ podobou západních demokracií. Vedle již zmíněné kapitoly věnované Dahlově koncepci polyarchie musíme zmínit také kapitolu *Pluralismus a (neo)kor-*

poratismus autorů P. Fialy a M. Mareše, v níž je prezentována úloha a funkce zájmových skupin v soudobých demokraciích.

V závěrečné části práce se autoři pokoušejí o „prognózu“ demokracie. L. Kopeček demonstruje dvě vize budoucnosti liberální demokracie na binární opozici „konečné vítězství“ (F. Fukuyama) vs. „střet civilizací“ (S. Huntington). O. Císař pak prezentuje koncept globálního vládnutí, do něž by vedle států jako „monopolních“ hráčů měli vstoupit další aktéři, zejména mezinárodní nevládní organizace.

Omězený prostor recenze mi neumožňuje zabíhat do detailů; některé z kapitol knihy jsem vůbec nezmínil, resp. jsem je uvedl pouze velice stručně a zkratkovitě. To nic nemění na tom, že recenzovaná publikace je podnětným kompendiem, které může sloužit jako výborně strukturovaná a odborně fundovaná vysokoškolská učebnice v celé škále předmětů od dějin politického myšlení a politické filosofie na straně jedné až po komparativní vládnutí a rozvojová studia na straně druhé. V tomto smyslu mohu knize přát především to, aby si našla cestu nejen ke studentům, ale také k vysokoškolským pedagogům.

Ladislav Cabada

George Tsebelis:

VETO PLAYERS How Political Institutions Work

Princeton, Princeton University Press
2002, 317 s.

V Řecku narozený a ve Spojených státech působící politolog George Tsebelis ukazuje ve své nové knize *Veto Players. How Political Institutions Work*, že tomu, kdo je schopný transcendovat metodologické a sociální bariéry mezi americkou a kontinentální polito-

logii, se otevírají opravdu značné teoretické i praktické možnosti.

Veto Players jsou – prozatím – vyvrcholným Tsebelisovy vědecké cesty, reprezentované zejména knihami *Nested Games: Rational Choice in Comparative Politics* (1990) a *Bicameralism* (1997, společně s Jeanette Moneyovou) a větším množstvím studií, kterým se v rámci americké politologické komunity dostalo zasloužené pozornosti a ocenění, z nichž posledním bylo roční stipendium Russell Sage Foundation, jehož výsledkem je zde recenzovaná kniha.

Ve svých *Veto* hráčích se Tsebelis pokouší provést dobře zdůvodněnou a empiricky podloženou formu metodologické syntézy mezi přístupy, typickými zejména pro (evropskou) srovnávací politologii na straně jedné a přístupem *rational choice* a teorií her na straně druhé, jejímž výsledkem má být nový (nebo alespoň výrazně inovovaný) teoreticko-metodologický přístup ke zkoumání politických institucí. Využívá k tomu svou dokonalou znalost evropských autorů, přičemž je potřeba poznamenat, že fakt jistě Tsebelisovy indifferencie mezi evropskou a americkou tradicí, projevující se ochotou nepředpojatě diskutovat o koncepcích těch autorů (příkladem je A. Lijphart), kteří jsou v pracích jiných politologů buďto zbožšťováni nebo rychločtení poněkud inkvizičním způsobem, představuje jednoznačně plus celé práce.

Knihy je rozdělena do čtyř částí. V první představuje Tsebelis technické jádro teorie *veto players*, přičemž se opírá zejména o prostorové modelování. Jde o jakousi technickou dokumentaci, vhodnou zejména pro toho, kdo by knihu chtěl nejen číst, ale na jejím základě i nějakou analýzu provést. Dále jsou deduktivně vymezeny úhelné kameny celé teorie a načrtnut prostor pro jejich empirické ověřování. Tsebelis se domnívá, že současné dělicí linie, nejčastěji používané ve srovnávací politologii (zejména dělení na parlamentní a prezidentské systémy, dvoustranné a vícestranné systémy a – dokonce – i na demokratické

a autoritativní režimy) mohou být z hlediska posouzení toho, jak tyto systémy skutečně fungují, značně matoucí a zavádějící. Navrhuje proto další kritérium pro srovnávání politických systémů – přístup „veto players“. Jeho základem je přesvědčení o nutnosti analýzy politických systémů na základě způsobu, jakým je v nich institucionálně upraven proces přijímání politiky. To, co politické systémy skutečně odlišuje, je podle Tsebelise počet institucí, jejichž souhlas je nutný k přijetí politiky (*veto players*). Politické systémy se tak liší nejen počtem veto hráčů, nýbrž i jejich kompozicí a – zejména – pořadím jejich účasti v *policymaking* procesu; s centrální rolí instituce, která celý proces přijímání startuje. Na základě tohoto kritéria pak Tsebelis nejenže dělí politické systémy, nýbrž i nabízí hypotézy o jejich fungování, především v otázce vztahu veto hráčů, stability politiky (tj. možnosti změnit status quo) a stability vlády.

V následující části jsou prozkoumány nejrozdílnější ústavní designy či subdesigny (autoritativní režim, prezidencialismus, parlamentarismus, vztah vlád a parlamentů, bikameralismus, referenda, federalismus, kvalifikované většiny) v kontextu teorie *veto players*. Ve třetí a čtvrté části knihy je pak diskutována otázka, jaké efekty mají specifické konfigurace *veto players* na proces přijímání politiky a její formu a obsah, jakož i na některé širší podpory politického systému (byrokracie, soudy). Text končí případovou studií specifického případu politického systému Evropské unie.

Je poměrně těžké rozhodnout, zda skutečně Tsebelis nabízí zcela nové paradigma institucionální analýzy, protože velká část jeho závěrů je poměrně konzistentní s tradičními názory na fungování politických institucí, ačkoliv způsob, kterým k nim dospěl, je poněkud odlišný. Občas se mu ovšem daří za pomoci jeho teorie elaborace nových vztahů mezi proměnnými či upravení pořadí a směru souvislosti mezi nimi.

Tsebelisovi samozřejmě jde o koherentnost jeho teorie, která za posledních deset let kromě

průznivců našla i své kritiky. Diskusi s nimi vede velice otevřeným způsobem, na své webové stránce <http://www.polisci.ucla.edu/tsebelis/> kupříkladu zpřístupnil rozsáhlý datový soubor o politických systémech zkoumaných zemí, sloužící jako základ pro empirické ověřování jeho hypotéz. Důraz na formální logiku textu a metodologickou korektnost (Tsebelis vlastní i doktorát z aplikované matematiky a statistiky) je další výraznou charakteristikou knihy, která je ale zároveň psána čtivým jazykem a tak, aby její hlavní závěry byly srozumitelné a přístupné i těm, kteří se nezajímají o formální modelování.

Tsebelis bohužel – z praktických i pragmatických důvodů – nezahrnuje do své analýzy postkomunistické země a ani metodologicky příliš neřeší otázku případného subsumování politických systémů zemí střední a východní Evropy do výzkumné perspektivy. Zmíněný drobný kaz ponechává nicméně široký prostor těm, kdo by se rozhodli dokázat, že koncept profesora Tsebelise je přenosný i do našeho areálu.

Roman Chytilík

Marcela Gbúrová:

DOTYKY S POLITIKOU

Trenčín, Q-EX a.s. 2002, 222 str.

Knihy známé slovenské politoložky a vedoucí Katedry politologie na Filozofické fakultě Prešovské univerzity Marcely Gbúrové se týká politického aspektu životní tvorby významných slovenských osobností: Ján Kollár, Ľudovít Štúr, Pavol Hečko, Ján Palárik, Jonáš Záborský, Svetozár Hurban Vajanský, Milan Hodža. Výběr skupiny netvoří jen typičtí politici. Vedle praktických politiků (Hodža) jsou zde zastoupeny osoby známé spíše z jiných

oblastí společenského života (básník Kollár), ale všichni měli významný vliv ideový i praktický na formování slovenské politiky v 19. a počátku 20. st. Vzhledem k široké společenské činnosti vybraných osob se autorka cíleně zaměřuje jen na ty stránky jejich životních názorů a postojů, které souvisí s otázkou filozofie dějin, slovenské identity, vztahu jedince a společnosti či společnosti a politiky. Autorka jde tedy cestou výběru a nikoliv všezahrnující biografie popisovaných slovenských osobností.

První část Národní rámec Kollárovej idey slovanskej vzájomnosti je věnována Jánovi Kollárovi (1793–1852). Zde je vybrán jako reprezentant prvních pokusů o koncipování politického programu Slováků v 19. st. Vzhledem k dějinným reáliím a dominanci německorakouského a maďarskouherského prvku v rámci habsburské říše prosazuje Kollár ideu všeslovanskou jako přirozenou záštitu malých slovanských národů proti cizímu národnímu tlaku. Kollár však nebyl uzavřen jen do chápání slovanství jako obrany proti germánskému a maďarskému, ale věřil v univerzální hodnoty lidství, kterým slovanství bude napomáhat. Slovanství mělo být prostředkem malých slovanských národů k světoobčanskému celku: od osoby ke kmeni (československý), od kmeně k národu (slovanský) a od národu k lidstvu. Z tohoto postoje Kollár vnímal Slováky jako kmen obecného slovanského národa, přičemž své koncepci stavěl na realitě habsburské monarchie. Všeslávie tedy byla pro něj především kulturním prostorem, nikoliv budoucím státem vzniklým na troskách tehdejších středo a východoevropských monarchií. Kollár vědom si slabosti malých slovanských národů v habsburské monarchii vyšel s myšlenkou, že menší kmeny by se měly dobrovolně připojit k větším. Poukazoval na to, že Slováků je jen polovina než Čechomoravanů a tedy doporučoval v rámci slovanského národa zachování těchto kmenů: ruského, ilýrského, polského a československého. Proto nepřijal koncept samostatného slovenského spi-